

Boekbespreking

E.J. Weeda, J.H.J. Schaminée & L. van Duuren m.m.v. S.M. Hennekens, A.C. Hoegen en A.J.M. Jansen, Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland deel 1: Wateren, moerassen en natte heiden, Utrecht, 2000, 334 pag, f 79,90, ISBN 90-5011-1327.

Al jaren is er gewerkt aan een atlas als belangrijke aanvulling op de omvangrijke informatie over plantengemeenschappen die reeds in de vijfdelige serie De vegetatie van Nederland bijeen is gebracht. Nu is het eerste van vier geplande delen verschenen, waarin de historische en actuele verspreiding van vegetaties wordt gepresenteerd op het niveau van associaties. Subassociaties en onverzadigde gemeenschappen zijn buiten beschouwing gelaten. Het mooi uitgevoerde boek heeft weliswaar een kloek formaat, maar niet de imponerende omvang van het overeenkomende deel 2 van De Vegetatie van Nederland. Ook is geprobeerd de inhoud aantrekkelijk te maken voor een bredere groep lezers en gebruikers. Gemeenschappen en soorten worden in de tekst altijd met hun Nederlandse naam weergegeven, waar nodig aangevuld met de wetenschappelijke. Literatuurverwijzingen zijn als noten weergegeven, wat de leesbaarheid zeer ten goede komt. Syntaxonomisch jargon is grotendeels vermeden, terwijl er in de associatiebeschrijvingen veel aandacht is voor de ecologie en de verspreiding. Het valt op dat de auteurs de wetenschappelijke naamgeving van editie 22 van de Heukels' Flora hebben gebruikt, waar in De Vegetatie van Nederland tot het eind toe de naamgeving uit editie 21 werd gebezigd.

De inleidende hoofdstukken concentreren zich op twee zaken, namelijk een verantwoording voor de wijze waarop basisgegevens zijn verzameld en bewerkt, en een algemeen overzicht van de standplaatscondities, sturende processen en bedreigingen van plantengemeenschappen van waterrijke gebieden. De basisgegevens voor de verspreidingskaarten zijn in drie groepen verdeeld, namelijk vegetatiekundige opnamen, opgaven en databanken met soortverspreidingsgegevens. In de recente verspreidingskaarten zijn deze groepen met verschillende symbolen weergegeven, de historische kaarten zijn geheel gebaseerd op opnamen. Ruim 300.000 vegetatie-opnamen zijn voor de atlas bijeengebracht. Het is enigszins verwonderlijk dat een deel van deze (homogene) opnamen aan twee of meer associaties wordt toebedeeld. De opgaven zijn afgeleid uit de literatuur, herbariumetiketten, ongepubliceerde waarnemingen en vegetatiekaarten. Daarnaast zijn opgaven afgeleid uit de soortenlijsten per terreintype zoals die door verscheidene provincies in de afgelopen decennia zijn gemaakt. Op basis van het voorkomen van clusters van kenmerkende soorten kan het voorkomen van een associatie worden afgeleid. Dezelfde benadering wordt gehanteerd voor de analyse van de soortverspreidingsgegevens uit de landelijke databanken van vaatplanten (FLORBASE), mossen, korstmossen en kranswieren die door verscheidene vrijwilligersorganisaties worden beheerd en opgebouwd. De methode lijkt enigszins op degene die door Witte en Van der Meijden is ontwikkeld om de verspreiding van ecotoopgroepen uit de floradatabank af te leiden. Kensoorten en differentiërende soorten van de associatie en van hogere eenheden in de classificatie worden van een weegwaarde voorzien. Op basis van

deskundigenoordeel wordt vervolgens bepaald bij welke gesommeerde weegwaarde de associatie waarschijnlijk aanwezig is. Bij elke associatie zijn de gebruikte soorten en hun weegwaarde vermeld. Opvallend is dat regelmatig algemene soorten met een brede ecologische amplitudo worden meegewogen, ook als bijna alle genoemde soorten binnen een kilometerhok moeten voorkomen om aan de criteria te voldoen. Ook opvallend is dat de auteurs verscheidene malen melding maken van het vrij zwakke onderscheid tussen twee associaties. In hoeverre deze verzuchtingen een impliciete kritiek op het onderscheiden van sommige associaties vormen dan wel voortkomen uit moeilijkheden bij interpretatie van voor de atlas gehanteerde bronnen, is niet altijd duidelijk. Wellicht zijn de methoden voor interpretatie van opgaven en soortsdatabanken nog wat aan te scherpen. Hoewel de provinciale soortenlijsten per terreintype ook een onderdeel vormen van FLORBASE, vind ik het intrigerend om te zien dat de verspreidingsgegevens uit opgaven en databanken elkaar bij verscheidene associaties niet overlappen. Het lijkt de moeite waard om dat eens nader onder de loep te nemen.

Het inleidende hoofdstuk over de ecologie van de in dit deel behandelde gemeenschappen biedt een goed overzicht van de huidige kennis over de sturende processen die het voorkomen van de eenheden bepalen. Het is te verwachten dat de tabel waarin ecologie, voorkomen en bedreigdheid van de gemeenschappen is samengevat, de komende jaren veelvuldig in allerlei landschapsecologische analyses zal opduiken. Daarbij moet wel worden aangetekend dat de achteruitgang en bedreigdheid voor een groot deel op deskundigenoordeel berust, want de historische en actuele verspreidingskaarten maken dat niet duidelijk. Het gebrek aan historische gegevens is daarvan de belangrijkste oorzaak.

Al met al kunnen de auteurs trots zijn op dit eerste deel van hun atlas. Voor velen zal de bijeengebrachte informatie toegankelijker en bruikbaar zijn dan de meer wetenschappelijke Vegetatie van Nederland. En eigenlijk nog belangrijker is het feit dat er zo veel informatie over vegetaties uit zo veel bronnen in één databank bijeen is gebracht.

Kees Groen